

Sokratis'in Oyunları

Suphi Varım

1905

EGE DENİZİ

BAŞLANGIÇ

Fehmi Cengiz, hamakta ağır ağır doğruldu, lomboz kapağını açıp dışarı baktı. Tanyeri ağarıyordu, deniz sakindi. Dün geceki fırtınadan, gemiyi şimşeklerin altında sallayan dalgalardan eser kalmamıştı.

Hamaktan yere atladı, kamaradan çıktı. Kafasını kapının kenarındaki su fıçısına daldırdı. Başını soğuk suyla yıkayınca kendini daha iyi hissetti. Güverte korkuluğuna tutunarak yürüdü, demir basamaklardan aşağı inip duman içindeki mutfağa girdi.

Raftaki kulplu tencereler, sahanlar ve maşrapalar ince zincirle birbirlerine bağlanmıştı. Yiyecek fıçılarında balık ve sosis kokusu yükseliyordu.

Aşçıbaşı, tavandan sarkan gaz lambasının aydınlattığı ocağın başındaydı. Delikanlıyı görünce, “Sahan şurada, hemen götür” dedi. İri göbekli, dazlak biriydi.

İçinde kızarmış sosisle çatal olan sahanı masadan aldı Fehmi, “Hemen dönerim” dedi.

“Sakin gecikme. Kahvaltı vakti. Az sonra herkes açlıktan homurdanır.”

Kumral delikanlı, mutfağın diğer kapısını açıp dar koridorda ilerledi.

Tavandaki boruların bazısından duman tütüyor, bazısından su damlıyordu. Makine dairesinden gelen uğultunun sarstığı zeminde parça parça yağ birikintileri vardı.

Koridorun sonundaki kamaranın kapısını ayağıyla itti, içeri girdi.

“Kahvaltınızı getirdim.”

Yolcu, yatakta oturuyordu. Battaniyeye sıkıca sarınmış, titriyordu. Kısık sesle, “Sen yedirir misin?” dedi. “Hiç gücüm yok.”

“Elbette.” Şaşırmıştı, çünkü karşısındaki adam ilk kez istiyordu bunu. Çatalı sosise batırdı, adamın ağzına uzattı. “Kusura bakmayın, ekmek getirmeyi unuttum. Hemen alırım.”

“Gerek yok, zaten taş gibi.” Dağınık siyah saçlı, ince bıyıklı biriydi. Sakalı iyice uzamıştı. Yeşil gözlerinin çevresinde mor halkalar oluşmuştu. Sürekli terliyordu.

Fehmi adama yemeğini yedirdikten sonra, “Güverteye çıkmak ister misiniz, hava çok güzel” diye sordu.

“Hayır. Yürüyecek hâlim yok.”

Delikanlı, yerdeki bakracı alıp salladı, “Su kalmamış” dedi. “Hemen doldurayım.”

“Sonra. Biraz konuşalım da açılıyım. Uykusuzluktan gözlerim kapanıyor.”

“Peki, nasıl isterseniz...”

“Aşçı yamağısın galiba.” Yüzü acıyla kasıldı, uzun uzun öksürdü.

“Ambar kâtibi yardımcısıyım. Aşçı yamağı hasta... Bu yüzden aşçıya da yardım ediyorum.”

“Kâtiplik yaptığına göre okumuş birisin ha!”

“Evet. Hesap da bilirim. Sultanî'yi bitirdim.”

“Adın ne, yaşın kaç?”

“Fehmi Cengiz. On dokuzundayım.”

“İzmir’de mi oturuyorsun?”

“Evet, sefere çıkmadıkça...”

“Denizci olmak nereden aklına geldi, zor iş.”

“Babam, Hamidiye vapurlarında dümençi” dedi Fehmi.

“Hep denizci olmayı istedim. İşi bulan da tanıdık bir Rum. Babamla samimi arkadaştır.”

Adam hafifçe doğruldu. “Arkamdaki yastığı biraz kaldırırsınız mı, sırtım çok ağrıyor.” Yumruklarını sıktı, dudaklarını dişledi.

Delikanlı yolcunun isteğini yerine getirdi. Battaniye yana kayınca adamın üzerinde gömlek ve fanila olmadığını gördü. Çıplak göğsü ve karnı kanlı bezlerle sarılıydı. Sol kolunda kabuk bağlamış yaralar, sıyrıklar vardı.

Fehmi, “Yaralı mısınız?” diye endişeyle sordu. “Gemi hekimine haber vereyim mi?”

“Gerek yok.” Başını yastığa dayadı, titreyerek gözlerini yumdu. “Yeterince muayene ediyorsunuz.”

Genç adam inlemeye başlarken, kâtip yardımcısı yanından ayrıldı. Sahanı mutfağa bıraktı, damacanalara fiçiden su doldurmaya başladı. Zihni yolcudaydı.

Kamaradan hiç çıkmayan adamın yemeğini ara sıra o götürürdü. İlk kez bugün konuşmuşlardı. Solgun yüzünden, ferî sönmüş gözlerinden, hırıltılı nefes alıp verişinden onun kötü bir hastalığa yakalandığını düşünmüştü. Demek ki bitkin hâli, hastalıktan değil, yaraları yüzündendi. Şilep, Odessa limanının açığında demirliyken üç adam gece yarısı sandalla getirmişti onu. Kollarına gerek güç bela güverteye çıkarmışlar, kaptana bir şeyler söyledikten sonra gitmişlerdi. Yolcunun o gece de güçlükle yürüdüğünü anımsadı. Anlaşılan, o sırada da yaralıydı.

Rıhtıma çıktığı gün etrafta gördüğü kargaşayı hatırladı Fehmi. Her yeri silah sesleri, patlamalar, bağırışlar sarmıştı. Çar’ın askerleri, acımasızca liman işçilerine saldırıyordu. Gemi kâtibinden duyduğuna göre, isyanlar ve grevler kentin her yanını sarmıştı. O gün nasıl da ürktüğü geldi aklına. Hemen oradan uzaklaşmak istemişti. Gemiyeye dönmek için sandalların yanaştığı iskeleye koşarken

silah sesleri daha da şiddetlenmişti. Panik içinde atlamıştı sandala. Küreklere asılırken Rus askerlerin bir savaş gemisine saldırdığını görmüştü. Güvertedeki denizciler, onlara karşı koyuyordu. Yolcunun da çatışmalar sırasında limanda olduğunu düşündü. Oradan vaktinde uzaklaşamadığı için kurşun yemiş olmalıydı.

İkinci kaptanın ikazıyla daha hızlı çalışmaya başladı. Tayfaların kahvaltısını dağıttı, aşçıbaşının avladığı balıkları fiçilerdeki tuzlu suya bastırdı. Ambardaki lambalara gaz doldurdu.

Gemi kâtibinin ambardaki masasına oturdu sonra. Yaşlı kâtip romatizma ağrısından kamarada kıvrandığı için bütün iş ona kalmıştı. Odessa, Trabzon, İstanbul limanlarında yükleyip boşalttıkları malların listelerine ve belgelerine göz gezdirdi, yaptığı hesapları kontrol etti.

Akşam çökünce ambardan çıktı. Geminin burnundaki halat tomarının üzerine oturdu, ayaklarını çıpaya uzattı. Sigara yakmak üzereyken yanına kaptan geldi. Sigarayı ve kibriti cebine sokup ayağa kalktı.

“En geç iki üç saat sonra Smyrna limanında oluruz” dedi Rum kaptan. “Biliyorsun, yaralı bir yolcumuz var.”

“Evet. Durumu kötü görünüyor.”

“Hekim yine muayene etti. Yarası ağır, ama şehre kadar idare eder. Yine de tek başına bırakmamak gerek. Yolda düşüp kalabilir. Onu eve sen götüreceksin. Sizin mahallelerden birinde oturuyormuş.”

“Başüstüne.”

“Onun hakkında sakın sağda solda konuşma. Başımıza dert açılmasın. Şileplere yolcu almak yasak...”

“Biliyorum, ama bizi limanda görürler.”

Kaptan, “Gemi açıktayken sizi sandalla göndereceğim” dedi. “Gözüne kestirdiğin ıssız bir yerde karaya çıkarmanız. Karanlıkta sizi kimse göremez.”

“Başüstüne efendim. Anlaşıldı.”

“Smyrna’da yolcumuz ne derse, ona uyarsın.” Hızlı adımlarla kaptan köşküne yöneldi.

Fehmi sigara yaktı, dalgın siyah gözlerini ufka dikti. Esrarengiz yolcuyla şehirdeki işi uzun sürmeseydi de babası ile kız kardeşini görebilseydi. Karaya çıktıktan sonra araba bulması gerekecekti, çünkü adamın yaralı hâliyle kolay yürüyemeyeceği belliydi. Onu istediği yere bıraktıktan sonra aynı arabayla evinin yolunu tutabilirdi.

Sigarasını denize fırlatıp kamaraların olduğu tarafa yürüdü. Eğer uyumuyorsa gizemli yolcuyla konuşup nasıl yaralandığını, Rusya’da ne yaptığını soracaktı.

1906
SMYRNA

1

Sarı badanalı, yüksek tavanlı, küçük bir odaydı. Gün ışığı, pencereden süzülüp içeriyi ağır ağır aydınlatıyordu. Önce pencere kenarındaki divanı, ardından duvar halısını sardı.

Kerim Hüseyin, babasından kalma köstekli saati yelek cebinden çıkarıp baktı. Sekize geliyordu, işe gitme vaktiydi.

Taşlıktaki aynalı portmantodan rengi solmuş ceketi aldı, derisi aşınmış ayakkabılarını ayağına geçirdi. Aynaya bakıp fesini başına yerleştirdi, bıyığını sıvazladı. Annesini uyandırmamak için demir sokak kapısını usulca açtı.

Evden çıktıktan sonra pencerelerine fesleğen saksıları sıralanmış kafesli evlerin önünden geçti. Damlacık Yokuşu'nu indi, çarşıya giden toprak yola saptı.

Dükkânlar açılmıştı. Kimi esnaf kapıların önünü süpürüyor, kimi de sedir taburelerde oturmuş, çay eşliğinde sohbet ediyordu. Çıraklar tahta askılardaki ceketleri ve pantolonları, saçak altlarındaki çengellere asıyordu. Vitrinlerde fesler, şapkalar, çantalar, kumaş topları, bastonlar vardı. Baharat, çerez ve kahve dükkânlarından yayılan koku çok keskindi. Araba süslemecisinin kapısında bir fayton duruyordu. Berberler, biley taşında ustura keskinleştirmeye başlamıştı.

Kerim metruk bir hanı geçtikten sonra dükkânının kapısını itti.

Eski eşya alıp satıyordu genç adam. İşe, sıkıntıdan felç geçirip ölen babasının yanında çıraklıkla başlamıştı. O sırada altı yaşındaydı, yirmi sene geçmişti aradan. İşler böyle kötü giderse bir yirmi seneyi daha zor bulurdu.

Geçmişin kokusunun sindiği tozlu mekânda, çırak toz alıyordu. Eskiciyi görür görmez, “Kahveni getireyim mi usta?” diye sordu.

“Dur! Dükkânı açtığımda yine tuhafılık fark ettin mi?”

“Hayır ustam.”

“İyi. Getir kahveyi.”

Kerim fesini çıkardı, paslı demir sehpaye bıraktı. Eşyaların dün akşam bıraktığı gibi durup durmadığına baktı, ardından alt kata inip bodrum kapısını kontrol etti. Kapalıydı.

Geçen hafta birkaç kez dükkândaki eşyaların yerlerinin değiştiğini fark etmişti eskici. Bunu çırağı Cemal’in yaptığını düşünüp üzerinde durmamıştı. Ancak bir sabah eşya istiflediği bodrumun kapısının aralık olduğunu görünce içini sıkıntı basmıştı. Kendisi açık bırakmış olamazdı, çünkü her akşam kontrol ederdi. Çırak da karanlıktan korktuğu için bodruma hiç inmezdi. Aklına hırsız gelmişti ama eskicide işi neydi, kasası dolu tacirlerin dükkânlarını soyardı. Zaten dükkândan bir şey de çalınmamıştı. Neticede, rüzgârın işi olduğunu düşünüp geçiştirmişti Kerim.

Üst kata çıkıp pencere kenarındaki kapaklı masaya oturdu. Raflardaki eski dürbünlere, sırları dökülmüş sigara tabakalarına, sapları kırılmış dikiş sepetlerine baktı. Raftaki sahanların, tasların, ibriklerin düzgün durmadığını fark edince yerinden kalkıp düzelitti.

Cemal soluk soluğa içeri girdi, kahve fincanını masa-

---

ya bıraktı. Sonra mermeri çatlamış iki sehpayı duvarın dibine itti.

Eskici, gün boyunca müşteri bekledi. Ancak gelen giden olmadı. Derken, sokaktaki dkknların ışıkları yavaş yavaş karardı.

Çırak gittikten sonra Kerim kapının önüne çıktı. Bütün gün toz soluduğu için temiz hava almak istiyordu. Metruk iř hanının kapısından, birilerinin hızla içeri girdiğini görünce irkildi, esrarkeş berduşlardan olduklarını düşündü. Ona sataşmamaları için bir an önce dkknı kapatmaya karar verdi.